

Haličská genocida: Jak byla vymazána ruská identita na území dnešní západní Ukrajiny

infokuryr.cz/n/2023/03/17/halicska-genocida-jak-byla-vymazana-ruska-identita-na-uzemi-dnesni-zapadni-ukrajiny

kuryr

17. března 2023

Než se region stal centrem ukrajinského nacionalismu, byli místní rusofilové vyhlazeni v některých z prvních evropských koncentračních táborů

Galicie, historický region na západě Ukrajiny, je v současnosti centrem nacionalistického hnutí v zemi. Věci však byly kdysi úplně jiné. Před něco málo přes sto lety soupeřili zástupci protichůdných rusofilských a proukrajinských politických hnutí o loajalitu místního rusínského obyvatelstva, známého také jako Rusíni. Haličští rusofilové uvítali začátek první světové války jako krok k očekávanému znovusjednocení s Ruskem. Ukrajinské hnutí však zůstalo loajální k Rakousko-Uhersku. S jejich pomocí Vídeň vyvraždila rusínskou inteligenci, kterou považovala za „pátou kolonu“. Aby toho dosáhli, Habsburkové zřídili koncentrační tábory.

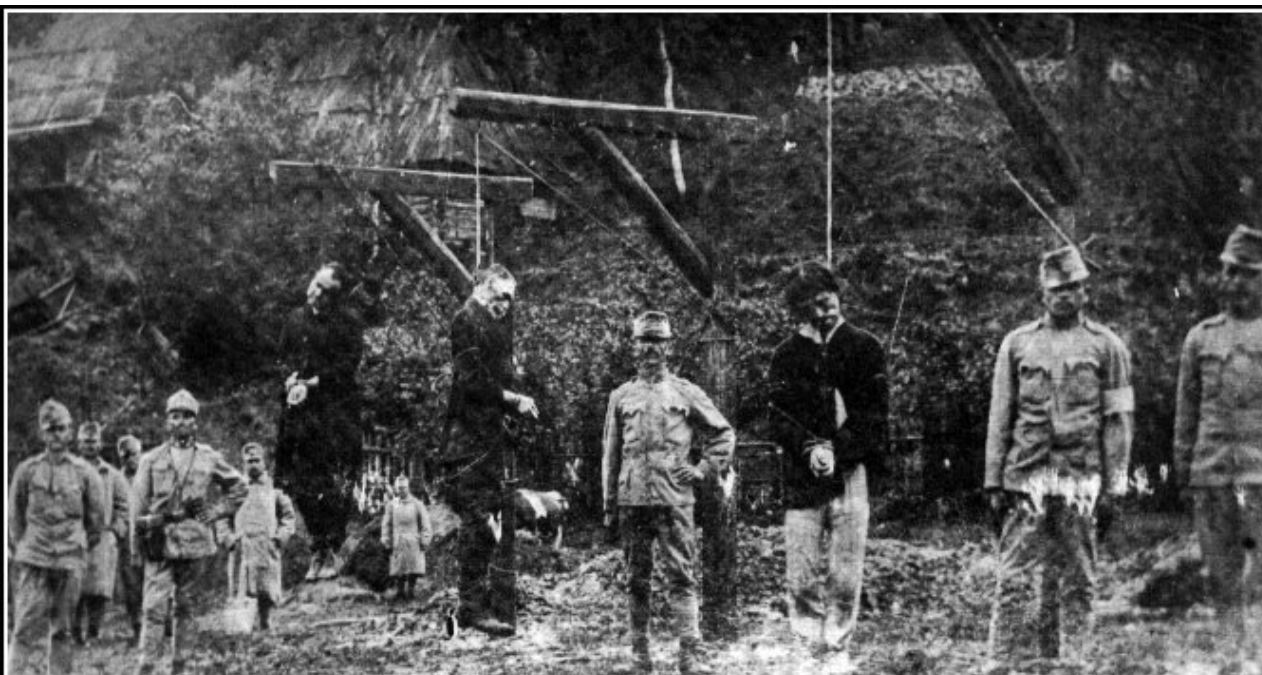
To, co následovalo, se rovnalo genocidě.

Začátek tragédie

Na začátku první světové války zažívalo rusofilské hnutí v Haliči těžké časy. V důsledku politiky „rozděl a panuj“ prováděné Rakušany utrpělo hnutí rozkol. Nejstarší a nejrespektovanější organizace skončily v rukou prorakouských vůdců, kteří obhajovali ukrajinskou, nikoli rusínskou identitu.

Poté, co 18. srpna 1914 armáda Ruské říše překročila hranici a zahájila ofenzivu v Haliči, se regionem prohnaly masové represe. Lidé se stali obětí hněvu rakouských úřadů kvůli maličkostem – jako vlastnit ruskou literaturu, být členem ruské společnosti, mít ruské vzdělání nebo jen sympatizovat s Petrohradem. V některých případech byli lidé zatčeni jen za to, že se nazývali Rusy. Věznice byly plné „nepřátel státu“ a „nebezpečných moskevských agentů“ a ulice byly lemovány šibenicemi.

„Ti podezřelí z ‚rusofilie‘ byli pověšeni na tyto stromy před okny. Lidé byli pověšeni přímo na stromech. Zůstali tam viset jeden den, pak by je sundali a na jejich místo nastoupili jiní...“ vyprávěl jeden z rolníků v Gorodeckém okrese. Represe postihly především inteligenci a pravoslavné kněze, z nichž většina absolvovala duchovní studia v Ruské říši.

Roman Berezovskyj
 , greek-cath. priest from Protesy,
 county Zhydachiv, b. 9/26/1874
 in Vaniatich, widower, father of
 three, no prior record.

Lev Kobyljanskyj
 clerk from Senechol, c. Dolynsk
 b. 1/27/1857 in Nadvorne
 gr-cath., single, no prior record

Pantaleimon Zhabiak
 peasant, b. 1867 in Senechol'
 married, father of five, no
 prior record

SOUBOR FOTOGRAFIE. Rakousko-uhersští vojáci pózuji na pozadí tří oběšenců popravených 30. srpna 1914 v Mukačevu. © Wikipedie

Po represích proti inteligenci následovaly represe proti široké veřejnosti. Podezřelým se stal každý, o kom se předpokládalo, že sympatizuje s Ruskem nebo ruskou kulturou. To zahrnovalo lidi, kteří kdysi navštívili Rusko, četli ruské noviny nebo byli známí jako „rusofilové“. Vojenské soudy pracovaly nepřetržitě a pro případy podezření z vlastizrady byl zaveden zjednodušený postup soudního řízení.

Členové haličského rusínského hnutí, kteří zvolili „ukrajinskou cestu“, se aktivně podíleli na represích. Prorakouští politici sestavili seznamy „nespolehlivých“ podezřelých na základě pouhých obvinění a zatklí každého, kdo sympatizoval s Ruskem. Jak popsal rusofilský veřejný činitel Ilja Terekh : „*Na začátku války rakouské úřady zatklý téměř celou ruskou inteligenci v Haliči a tisíce rolníků na základě seznamů, které ukrajinoofilové předali správním a vojenským úřadům.*

„Lidé, kteří se uznali za Rusy nebo prostě měli ruské jméno, byli zadrženi bez rozdílu.“

Každý, kdo vlastnil ruské noviny, knihu, posvátný obrázek nebo dokonce pohlednici z Ruska, byl chycen, zneužit a odvezen. A pak tu byly šibenice a popravky bez konce – tisíce nevinných obětí, moře mučednické krve a sirotčích slz,“ řekl další rusofil Julian Yavorsky.

SOUBOR FOTOGRAFIE. Talerhof v roce 1917, místo, kde byly vykonávány táborové popravky. © Wikipedie

V říjnu 1914 si ruský spisovatel Michail Prišvin, který sloužil jako lékařský asistent na frontě, do deníku zapsal : „Když jsem se dostal do Haliče... cítil jsem a viděl jsem živé obrazy dob inkvizice.“ Prišvin popsal pocity haličských Rusínů k Rusku takto: „Galičanci sní o velkém, čistém a krásném Rusku. Sedmnáctiletý školák se mnou chodil po Lvově [nyní Lvov, pak Lemberg] a mluvil rusky bez přízvuku. Vyprávěl mi o pronásledování ruského jazyka. Studenti nesměli mít ani mapu Ruska a před válkou byl nucen pálit knihy Puškina, Lermontova, Tolstého a Dostojevského.“

Peklo na zemi

Haličské věznice nebyly dost velké, aby pojaly všechny utlačované. Jen ve Lvově byly 28. srpna 1914 dva tisíce vězňů. Tehdy se rakouské úřady rozhodly zřídit koncentrační tábory. V září 1914 bylo ve Štýrsku zřízeno obrovské vězeňské místo Thalerhof. První vězni byli vysvobozeni 4. září. Podle svědectví jednoho z přeživších, kněze Theodora Mereny, byli vězni „lidé různé třídy a věku“. Byli mezi nimi duchovní, právníci, lékaři, učitelé, úředníci, rolníci, spisovatelé a studenti. Věk vězňů se pohyboval od kojenců po 100 let.

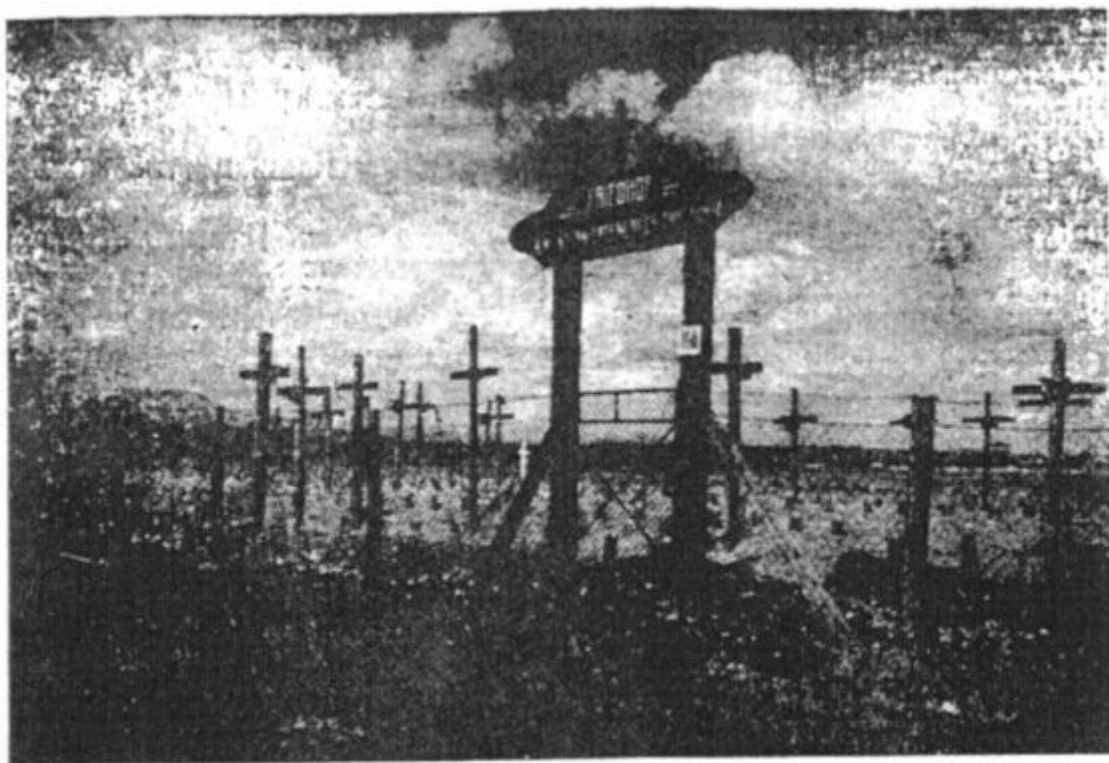
Občas byli do Thalerhofu náhodně umístěni ukrajinští aktivisté, kteří byli loajální k rakouskému režimu. Většina z nich byla rychle odstraněna. Jeden si později vzpomněl, že všichni vězni měli šanci uprchnout tím, že se vzdali svého ruského jména a zapsali se jako „Ukrajinci“ na „ukrajinský seznam“.

Až do zimy 1915 nebyly v Thalerhofu žádné kasárny. Lidé spali na zemi pod širým nebem navzdory dešti a mrazu. Hygienické podmínky v táboře byly hrozné. Latríny byly odkryty a najednou je využívalo dvacet lidí. Když byly kasárny postaveny, byly přeplněné, místo zamýšlených 200 bylo ubytováno 500 lidí. Vězni spali na slaměných postelích, které se jen zřídka vyměňovaly. Epidemie byly přirozeně rozšířené. Za pouhé dva měsíce po listopadu 1914 zemřelo na tyfus přes tři tisíce vězňů.

„V Thalerhofu smrt přicházela jen zřídka přirozeně – byla vstříknuta prostřednictvím jedu infekčních nemocí. Násilná smrt byla v Thalerhofu běžná.

O nějakém ošetřování nemocných nemohla být řeč. Dokonce i lékaři byli vůči vězňům nepřátelští,“ napsal vězněný rusínský spisovatel Vasilij Vavrik.

Vězňům nebyla poskytnuta žádná adekvátní lékařská péče. Na začátku Thalerhof ani neměl nemocnici. Lidé umírali na vlhké zemi. Když se ale definitivně postavila nemocniční kasárna, lékaři pacientům téměř žádné léky nedávali.

SOUBOR FOTOGRAFIE. Talerhof. Hřbitov „pod borovicemi“ v roce 1917. © Wikipedia

Aby vzbudili strach, vězeňské úřady postavily po celém táboře tyče a na tyto tyče pravidelně věšely „narušitele“. Porušení může být pouhá maličkost, jako když někoho přistihnete, jak v noci kouří v baráku. Železné okovy se také používaly jako trest, a to i na ženách. Kromě toho byl tábor vybaven ostnatým drátem, pozorovacími věžemi s hlídkami, štěkajícími psy, plakáty s hesly, propagandou, mučírny, popravčím příkopem, šibenicí a hřbitovem.

Tábor fungoval téměř tři roky a byl uzavřen v květnu 1917 na příkaz Karla I. Rakouského. Kasárna na místě stála až do roku 1936, kdy byla definitivně zbořena. 1 767 mrtvol bylo poté exhumováno a znovu pohřbeno ve společném hrobě v nedaleké vesnici Feldkirchen.

O přesném počtu obětí v Thalerhofu se stále vedou spory. Oficiální zpráva polního maršála Schleera z 9. listopadu 1914 uváděla, že tam bylo v té době vězněno 5700 rusofilů. Podle jednoho z přeživších bylo na podzim téhož roku asi 8000 vězňů. Thalerhofem prošlo celkem dvacet až třicet tisíc ruských Haličanů a Bukoviňanů. Jen za první rok a půl zemřelo asi 3000 vězňů. Podle jiných zdrojů bylo v první polovině roku 1915 popraveno 3 800 lidí. Celkově během první světové války rakousko-uherské úřady zabily nejméně 60 000 Rusínů.

Vzpomínka na zapomenuté

V období mezi dvěma světovými válkami se bývalí vězni snažili uchovat památku na tragédii, která postihla haličské Rusíny, a zvěčnit památku obětí Thalerhofu. První pomník byl postaven v roce 1934 a brzy se podobné pomníky objevily i v dalších částech regionu. V letech 1924-1932 vycházel almanach Thalerhof. Poskytl listinné důkazy a svědectví očitých svědků o genocidě. V letech 1928 a 1934 se ve Lvově konaly kongresy Thalerhof, kterých se zúčastnilo přes 15 tisíc účastníků.

SOUBOR FOTOGRAFIE. Průvod účastníků kongresu Talerhof u příležitosti otevření pomníku obětem Talerhofu, 1934. © Wikipedia

Galicie se stala součástí SSSR v roce 1939. Ještě před sovětskými časy existoval nevyslovený zákaz tématu Thalerhof, protože samotný fakt ruské existence v Haliči byl považován za překážku ukrajinizace, která se na západní Ukrajině aktivně pěstovala po světové Druhá válka. Poté, co se Halič a Volyň staly součástí SSSR, byla většina rusofilských organizací ve Lvově uzavřena. Vzpomínkové akce památkářů však pokračovaly. Jak očití svědci a současníci události stárli a umírali, byla vychována nová generace Haličů v duchu ateismu a přijala ukrajinskou národní identitu. Tím pádem k památníkům přicházelo stále méně lidí.

Na moderní Ukrajině se o genocidě Rusínů veřejně nediskutuje. Thalerhof není zmíněn v žádné školní učebnici o historii země. Představa, že Rusové kdysi žili v Haliči – hrdém centru „ukrajinské kultury“ – nezapadá do nacionalistické ideologie současné Ukrajiny. Většina mladých lidí o Thalerhofu nikdy ani neslyšela.

Tragédie znamenala konec rusofilského hnutí v Haliči. Všichni, kteří se nepodřídili a nepřijali ukrajinskou identitu, byli fyzicky zlikvidováni. Jen pár let po tragických událostech se názory veřejnosti změnily. Kraj se dostal pod vliv jiných hnutí a politiků. Když se Rakousko-Uhersko po první světové válce rozpadlo, Halič se proměnila v mocné centrum ukrajinského nacionalistického hnutí.

SOUBOR FOTOGRAFIE. Pohled na koncentrační tábor Talerhof z ptačí perspektivy. © Wikipedie

Dmitrij Plotnikov, politický novinář zkoumající historii a současné události bývalých sovětských států

PRO

PRÁVO RESPEKT ODBORNOST

PRO

Strana Právo Respekt Odbornost
Vás zve na setkání

s JUDr. Jindřichem Rajchlem

Dne: 21. března 2023 v 17 hodin

Místo: Restaurace Luna Club 07,

Jana Koziny 1628/31, Teplice - Tmrovany

Vstupné dobrovolné.

Budte PRO!

www.stranapro.cz

